

Yesu ma ja Nazaret

Nyarombo mar Nyasaye

Yesu ma ja Nazaret“Ng’at ma owuok kuom Nyasaye”

<2Zepa> Ndiko Randolph Dunn

Sura mar 1.

Gik ma ne okor kod Joneno ma ne oneno gi wang’gi.

Nitie weche mokalo piero auchiel ma ne ondiki e Singruok Machon kuom Yesu ma duto ne ochopo kare. Gik ma ne okorgo ne oting’o kinde duto ma ne ondiki e Singruok Machon chakre e Chakruok nyaka giko e Malaki. Chans mar ni piero ariyo gi abich kuom gigo timore okadho 1 kuom trilion gana gi gana achiel.

Nitie weche mang’eny ma ne ondik e wi Yesu e Singruok Machon to ang’o ma ne nyalo timore ka ng’ato otimo mana weche 25 ma ne ondiki e wi ng’at ma ne dhi nyuol bang’ higni mang’eny kendo mondo wechego otimre?

Dokta Hawley O. Taylor ochiwo duoko maeni: "Kuum kes gi mag gigo mane ochani ne Masiah mar Israel mane dhi biro, thuolo mag chopogi kuom ng’ato achiel nedhibedo thuolo achiel kuom trilion gana gi gana."

Yesu nobiro mondo ochop chik kod jonabi. Sigana Machon nondiko wachno kendo jondiko mag Sigana Manyien nyiso maler kaka wechego ne ochopo kare. Mae en mana achiel kuom gik ma nyiso ni Yesu e ng’at ma ne owacho ni en, Nyasaye e kido mar Yesu ma ja Nazaret.

Yesu nowacho kama.

“Wuoro mane oora, en owuon ema osechiwo neno kuoma. Un pok uwinjo duolne kata neno kit wang’e, kendo wachne ok odak e chunyu, nikech ok uyie gi ng’at ma noora.

Jaote Petro nowacho kama.

Jokristo rwako nying Kristo nikech Kristo e Ruothgi, Japuonjgi, Japuonjgi, Jawargi, Jawargi, Ranyisi, Jadolo Maduong’, Geno, Chiwruok mar richo, kod mamoko mang’eny ahinya. Gima ochung’ motegno kaka kidi mar yie marwa en adier mar ng’ado bura mar Petro - “In Kristo, Wuod Nyasaye mangima”. Yesu en adier kendo Muma en adier. Gik moko duto ma dwarore ng’ato ong’e kuom Yesu yudore e Muma. Historia duto mag dhano luwore gi En. Yesu e ma en ng’at maduong’ ahinya e drama mar dhano. Ok en gima ng’ato nyalo bedo gi bwok ni historia mar piny opogore e kinde ariyo: kapok Kristo obiro kod bang’ Kristo.

Jaote Johana nondiko kama.

“E chakruok, Wach ne nitie, kendo Wach ne ni kod Nyasaye, kendo Wach ne en Nyasaye. Ne en gi Nyasaye e chakruok. Kokalo kuome, gik moko duto ne ochwe, ka ok en, onge gimoro ma ne olosi. En e ma ne nitie ngima, kendo ngimano ne en ler mar dhano. Johana. Ne obiro kaka janeno kuom lerno mondo ji duto oyie kokalo kuome. En owuon ne ok en ler; To jogo duto ma ne orwake, jogo ma ne oyie nyinge, nomiyogi ratiro mar bedo nyithind Nyasaye - nyithindo ma ok onyuol kuom anyuola ma dhano onyuologo, kata kuom dwaro mar dichuo, to ma onyuol gi Nyasaye”.

“Wach nobedo dhano kendo nodak e kindwa, ne waneno duong’ mare, duong’ mar Ng’at achiel kende, ma ne owuok kuom Wuoro, ma opong’ gi ng’uono kod adier”.

Johana Jabatiso nowacho ni Yesu en Jaduong’.

“En [Johana] goyo nduru kowacho ni, ‘Mano e ng’at ma ne awacho kuome ni, ‘Ng’at ma biro bang’a oseloya nikech ne en ng’at ma ne nitie kapok abi.’ Kuom ng’uono mare ma opong’o, wan duto waseyudo gueth achiel bang’ machielo, Nikech ng’uono kod adier nobiro kokalo kuom Yesu Kristo.

“Yesu nene oneno polo kendo nolamo .Wuoro, kinde osechopo. Mi Wuowi duong’, mondo Wuowi omiyi duong’. Nikech ne imiye teko kuom ji duto mondo omi ngima mosiko ne jogo duto ma ne imiye. To ngima mosiko en mondo ging’e in Nyasaye achiel kende ma adier, kendo ging’e Yesu Kristo ma ne ioro. Ne okeloni duong’ e piny kuom chopo tich ma ne imiya mondo atim. To sani, Wuoro, miya duong’ e nyimi gi duong’ ma ne an-go kodi kapok piny ochako”.

Yesu nodwoko Pilato, Jatend Rumi.

“Eka Pilato nodok e od ruoth, noluongo Yesu, mopenje niya, ‘Be in ruoth mar Jo-Yahudi?’ Yesu nopenjo ni, ‘Be mano en paro mari iwuon, koso jomoko nowuoyo kodi kuoma?’ “Be an Ja-Yahudi?’ Pilato nodwoko ni. ‘Ne gin ogandau kod jodolo madongo ma ne omiyi e lweta. Ang’o ma isetimo?’ Yesu nowacho ni, ‘Pinyruodha ok en mar pinyini. Ka dine en kamano, jotichna ne dhi kedo mondo kik Jo-Yahudi omaka. To sani pinyruodha wuok kama chielo.’ ‘To in ruoth, to!’ ne owacho Pilato. Yesu nodwoko ni, ‘Iwacho ni an ruoth. Kuom adier, mano e momiyo ne onyuola, kendo mano e momiyo ne abiro e piny, mondo abed neno ne adier. Ng’ato ka ng’ato ma ni e bath adier winjo wachna.’ ‘Adier en ang’o?’” “Pilato nopenjo”.

Jo-Yahudi ne dwaro.

“Wan kod chik, kendo kaluwore gi chikno nyaka otho, nikech nowacho ni en Wuod Nyasaye. Ka Pilato nowinjo wachno, ne oluor ahinya, kendo nodok e ot mar ruoth, kowacho niya, ‘Iwuok kanye?’ ne openjo Yesu, to Yesu ne ok odwoko ni, ‘Be ok iyie wuoyo koda?’ Pilato nowacho niya: ‘Be ok ing’eyo ni an gi teko mar gonyi kata mar goyi e wi yath?’ Yesu nodwoko ni, ‘Ibiri bedo gi teko moro amora kuoma ka ok omiyi kowuok malo, omiyo, ng’at mane omiya e lweti nigi richo maduong’ moloyo”.

Jatend-alwora ma ne oa Etiopia noyie.

“To ne odwoko ni, ‘Ayie ni Yesu Kristo en Wuod Nyasaye”.

Machuok.Magi kod weche mamoko mang’eny nyiso maler ni Yesu, .

- a) ne en Nyasaye ma ne ochwee gik moko duto kokalo kuome.
- b) ne odwoko piny mondo obi e piny e kit dhano.
- c) ne obedo misango malong’o mar richo.

“Magi duto ne otimre mondo ng’ato ang’ata ma ne orwake, jogo ma ne oyie nyinge, omiye ratiro mar bedo nyithind Nyasaye - nyithindo ma ok onyuol kuom anyuola ma dhano onyuolo, kata

kuom dwaro mar dhano kata dwaro mar chwo, to ma onyuol kuom Nyasaye”.

Penjo

1. Weche ma ne okor ma chopo e kind higni machuok ahinya kuom ng’ato achiel gi jonabi mang’eny mopogore opogore kuom higni mia achiel mokalo en:
  - a. _____ Ok nyalre
  - b. _____ Ok nyal gene
  - c. _____ Osingo adier mar wach ma ne okor
2. Joma ne oneno gi wang’gi e Singruok Manyien ne onge gik mathoth ma ne ginyalo wacho kuom ni Yesu en Wuod Nyasaye.
T. F
3. En mana Petro kende ema ne oyie e wang’ ji duto ni Yesu en Wuod Nyasaye.
T. F.
4. Ang’o momiyi Nyasaye nomiyo Yesu teko duto?
  - a. _____ Mondo ochop tim makare duto
  - b. _____ Mi ngima mosiko ne jogo maluwo chike mage
  - c. _____ Yiene mondo odagi ngima maongee richo
5. Ere kuom weche maluwo gi ma gin weche ma adier kuom Yesu?
  - a. ___ Gik moko duto ne olosi gi Yesu, Nyasaye, Wuowi .
  - b. ___ Yesu nodwoko piny mondo obi e piny kaka dhano
  - c. ___ Yesu nobedo misango malong’o mar richo
  - d. ___ Gik moko duto ma malo
  - e. ___ a kod c

Sura mar 2.

Gima Jondiko mag Piny Wacho kuom Yesu.

Kata obedo ni weche ma Muma wacho gin gik ma nyiso ni Yesu ne en ng’at madier, bende nitie gik mathoth ma ok ni e Muma ma nyiso ni Yesu ne en ng’at ma ne odak chon, mana kaka Muma nyiso. Oboke maluwo gi ma oko ma jondiko moko machon ma ok gin Jokristo nondiko, tiyo kanyakla e wi weche ma Muma wacho kuom Yesu:

Thallus, jandik weche machon mane onyuol e piny Samaria mane odak e piny Rumi chiegni higa mar 52 bang' Kristo, ne owach gi Julius Afrikanus, jandik weche machon ma Jakristo ma ne odak e giko mar higni mag ariyo mag higni mag ariyo. Africanus nonyiso kaka ok oyie gi ripotno ka owacho ni chieng’ ok nyal bedo e kinde ma dwe opong’o, kaka ne otimore e kinde ma Yesu notho e kinde Paska. Teko mar weche ma ne owacho kuom Thallus en ni ne ong’ere kendo ne oloso kuomgi e taon mar Ruoth nyaka e diere higni mag 100 mokwongo. Nyaka bed ni adier mar goyo Yesu e musalaba ne ong’ere maber ahinya e kindeno, nyaka chop kama joma ne ok oyie kaka Talus ne paro ni dwarore ni oler wach mar mudho kaka gima timore e piny. ... Gima kelo ywak en ni, teko ma Thallus notimo oselokore obedo yo maduong’ mar nyiso adier mag weche machon mag

Yesu kod geno mar weche ma Marko nondiko kuom mudho ma ne nitie e kinde ma ne othoe." 2

“Oboke moro ma ne ondiki gi lwedo ma ni e Muzium mar Britain orito ndiko mar oboke ma ne ooro ne wuode gi Ja-Siria miluongo ni Mara Bar-Serapion. Kech kod masira ne obiro kuomgi kaka bura mar ketho ma ne gitimo. Ang’o ma chwo mag Samos ne yudo kuom wang’o Pitagora? E seche moko, pinygi ne oumo gi kuoyo. Ang’o ma Jo-Yahudi ne yudo kuom nego ruothgi? En mana bang’ mano ma ne okethore pinyruothgi. Nyasaye nomiyo jorieko adekgi kum mowinjore: Jo-Athena ne otho nikech kech; jo-Samia ne opong’ gi nam; jo-Yahudi, ma ne okethore kendo ogol e pinygi, ne odak e piny ma ne okethore chuth. ... Bende Ruoth mariek ne ok otho nikech gik mabeayo; ne odak e puonj ma ne omiye". 3

Kornelio Tasito,Ja-Rumi moro ma ne odak chakre higa mar 50 nyaka 100 bang’ Kristo, nondiko wach mar mach ma Nero nowang’o. "Kuom mano, mondo ogol ripotno, Nero noketo ketho kendo noketo kum marach ahinya ne oganda ma ne osin gi gik ma ne gitimo, ma ne iluongo ni Jokristo gi oganda. 4

Plinius Sekundas,Gavana moro ma Rumi, nondiko ne Ruoth Trajan e higa mar 112 bang’ Kristo ni, “Ne gin gi tim mar romo e odiechieng’ moro moketi kapok piny orumo, ka ne giwero wende mag lamo ne Kristo kaka Nyasaye kendo ne gising’ore gi chik mapek ni ok gibi timo gimoro marach... bang’e ne en timgi mar pogo chiemo ma kawaida, to an, ng’wono".5.

Seutonius,Jandiko moro ma ne ondiko weche machon kendo ma ne tiyo e od ruoth e kinde loch mar Hadrian, nondiko buge ma romo higa mar 120 bang’ Kristo. “Kaka Jo-Yahudi ne timo ng’anjo kinde ka kinde nikech ng’anjo mar Kristo, Klaudio nogologi oko mar Rumi.” 6 Edward C. Wharton bang’e owacho ni “Gimomiyo wachni oting’o nying’ maber en nikech Luka, higni madirom piero auchiel mokalo, nondiko wach ma kamano kaka gimomiyo jaote Paulo ne oriwre gi chwo gi mon ma Jo-Yahudi ma nyinge Akwila kod Priska. 7

Josephus nigi wach moro ma ng’ato nyalo ng’eyo ma mulo chuny. "Ne ochung' e kindeno Yesu, ng'at mariek, ka adier wabiro luonge ni ng'ato; nikech ne en jatim gik ma kelo mijing'o, japuonj mar ji ma rwako adier gi mor. Ne oloyo Jo-Yahudi mang'eny kod Jo-Grik mang'eny. Ng'atno ne en Masia. weyo, nikech ne onenogi kendo e odiechieng’ mar adek ka en mangima, kaka jonabi ne owacho chon, kendo ne owacho gik mamoko mang’eny ma kelo mijing’o kuome. 8

Wach maluwogi ma F. F. Bruce owacho nyiso wachno e yo maler ahinya. "Gimoro amora ma inyalo paro kuom neno mowuok kuom jondiko machon ma Jo-Yahudi kod Jo-Jentail, mano nyiso ni, ne jogo ma kwedo neno mar ndiko mag Jokristo, kido mar Yesu owuon ne chalo. en gima ng’ato nyalo ng’eyo [rd ma nenore owuon] ne jandiko mar weche machon ma ok ochung’ ne ng’ato ang’ata mana kaka weche machon mag Julius Kaiser ok en kamano.jondiko mag weche machon ma lando weche ma wacho ni ‘Kristo en miriambo’." 9

Penjo

1. Wach ma Matayo ondiko kuom twol mar Yeso e yath osingore gi weche ma Thallus ogolo

kuom wach Julius Africinus.

T. F.

2. Jandik-zaburi moro ma Ja-Rumi ma iluongo ni Cornelius Tacitus nondiko ni Kristo "ne oyudo kum maduong' ahinya."

T. F.

3. Jondiko ma ok gin Jokristo chiwo neno mowuok oko mar Muma ma siro weche ma ni e Muma ni ng'at moro ma ne nigi teko ma ok ng'iyore ne odak e piny Galili/Juda.

T. F.

4. Ok en Ja-Rumi kende, jandik-zaburi ma Ja-Yahudi siro wach ma yudore e Muma ni Yesu ne ogoye e musalaba gi Pontio Pilato.

T. F.

5. Josephus nene oneno e ndiko mage ni Pilato nong'ado bura ni Yesu onego ogoye e wi yath kendo ni Yesu ne oneno jopuonjre mage bang' ndalo adek, .

T. ____ F. ____

1. F. F. Bruce², Oboke mag Singruok Manyien, p. 113.

2. Jokristo: Wach maler mar weche machon Howard p. 7.

3. Muzium mar piny Ingres, F. F. Bruce, Yesu kod Chakruok mar Jokristo ma ok ni e Singruok Manyien, s. 31.

4. Buge mag weche machon kod weche machon, 15:44. Owuok e Buge Maduong' mag Britania, Vol. 15, sula mar 10 168.

5. Oboke, 10:96.

6. Ngima mar Klaudio, 25:4.

7. Buku mar Jokristo: Wach maler mar weche machon, Howard p. 11.

8. Gik machon, 18, 3. 3.

9. F. F. Bruce, Oboke mag Singruok Manyien. 119. Gik moko duto ma osewach malo kae, Edward C. Wharton nowuoyo kuomgi e buge ma iluongo ni Jokristo: Gima Maler e wi Historia .

Sura mar 3.

Ngima mar Yesu Mokwongo.

Nyasaye kokalo kuom jaote Isaya nowacho ni, "Ruoth owuon biro miyou ranyisi: Nyako ma ok pok obiro bedo gi ich kendo obiro nyuolo wuoyi, kendo obiro luongo nyinge ni Imanuel".

Bang'e Nyasaye nooro malaika Gabriel mondo odhi Nazaret, taon moro ma ne ni e piny Galili, ir nyako moro ma ne osingo mar kend gi ng'at moro miluongo ni Josef, ma ne en anyuola mar Daudi. Nying nyakono ne en Maria. Malaika nodhi ir nyakono mowachone ni, "Amosi, in ma ng'uono maduong'! Ruoth ni kodi.

Min mare, Maria, ne osingo ni Josef biro okende, to kapok ne giyudore kanyachiel, ne oyudre ni en gi ich kokalo kuom Roho Maler. Nikech chwore Josef ne en ng'at makare kendo ne ok odwar keto nyadendi e nyim ji, ne en gi paro mar ketho kend gi nyadendi e yo ma ok oling'. To bang' ka oseparo wachno, malaika mar Ruoth ne onenore e lek mowachone ni, "Josef wuod Daudi, kik

iluur kawo Maria mondo obed chiegi, nikech ich ma ne odongo e iye wuok kuom Roho Maler. Obiro nyuolo wuoyi, kendo ibiro miye nying ni Yesu nikech obiro reso ogandane kuom richogi."

Gik moko duto ne otimore mondo ochop gima Ruoth nowacho kokalo kuom jaote niya: "Nyako ma ok pok obiro bedo gi ich kendo obiro nyuolo wuoyi, kendo gibiro luonge ni Imanuel" - ma tiende en ni, Nyasaye ni kodwa.

Nyolo mar Yesu.

E kindego, Kaisar Ogusto nogolo chik ni onego ondiki kwan mar ji duto ma ne odak e piny Rumi. Mae ne en kwan mokwongo ma ne otim e kinde ma Kurinius ne en gavana mar piny Siria. Kendo ng'ato ka ng'ato ne dhi e boma mare mondo ondiki nyinge. Omiyo, Josef bende nowuok e taon mar Nazaret ma ne ni e piny Galili, kendo nodhi e piny Judea, e taon mar Daudi, nikech ne en ja ot kendo mar anyuola mar Daudi. Ne odhi kuno mondo ondiki nyinge gi Maria ma ne osingore kendo ma ne ogeno yudo nyathi. Ka ne gin kuno, kinde mar nyuol mar nyathino nochopo, kendo ne onyuolo nyathine ma wuoyi. Ne oumre gi lewni kendo okete e od le nikech ne onge kama ne ginyalo dak e od welo.

Giwuok Misri.

Bang' nyuol mar Yesu e Betlehem e piny Judea, e kinde Ruoth Herode, jo-Magi [joma riek NKJV] ma ne oa yo wuokchieng' nobiro e Yerusalem kendo ne gipenjo ni, 'Ruoth ma onyuol mar Jo-Yahudi ni kanye? Ne waneno sulwe mare e wuok chieng' kendo wasebiro mondo walame.' Ka Ruoth Herode nowinjo wachno, ne obedo gi parruok, kaachiel gi Jerusalem duto.

To bang' ka osechiwgi e lek mondo kik gidwog ir Herode, ne gidwogo pinygi ka giluwu yo machielo. Ka ne gisedhi, malaika mar Ruoth Nyasaye nene oneno Josef e lek. Ne owacho kama: "Chuer, kawo nyathino kod min mare, udhi Misri. Bed kuno nyaka awachni, nikech Herode dhi manyo nyathino mondo onege."

Dwogogi kowuok Misri nyaka Nazaret.

Bang' tho mar Herode, malaika mar Ruoth Nyasaye nene oneno Josef e lek e piny Misri, mowachone niya, "Chuer, kawo nyathino kod min mare, kendo idhi e piny Israel, nikech jogo ma ne dwaro nego nyathino osetho." Omiyo, ne ochung', okawo nyathino kod min mare, kendo odhi e piny Israel. To ka ne owinjo ni Arkelao ema locho e piny Judea e kar wuon mare Herode, ne oluor dhi kuno. Ka ne osemye rieko e lek, nowuok e piny Galili, kendo nodhi odak e taon miluongo ni Nazaret. Omiyo, wach ma ne owach kokalo kuom jonabi ne ochopo kare niya: "Obiro luonge ni Ja-Nazaret".

Nyalo mar Yesu.

Higa ka higa jonyuolne ne dhi Yerusalem e nyasi mar Paska. Ka ne en jahigni apar gi ariyo, ne gidhi e nyasi mar nyasi, kaluwore gi tim. Bang' ka nyasi noserumo, ka jonyuolne ne dok ot, wuoyi Yesu nodong' e Yerusalem, to ne ok ging'eyo wachno. Ka ne giparo ni en e riwruokgi, ne gidhi nyime gi wuodhgi kuom odiechieng' achiel. Bang'e ne gichako manyo e kind jowetegi kod osiepegi. Ka ne ok gineye, ne gidhi kendo Yerusalem mondo gidhi gimande. Bang' ndalo adek, ne giyudo ka obet e kind jopuonj, ka owinjogi kendo ka openjogi penjo. Ng'ato ka ng'ato ma ne winjo wachno ne

obedo gi bwok kuom ng'eyo mare kod dwoko ma ne omiye. Ka jonyuolne ne onene, ne giwuoro ahinya. Min-gi nowachone ni, "Wuoda, ang'o momiyo itimonwa gik ma kamago? An kod wuon-gi wasebedo ka wamanyo gi kihondko mang'eny". "Ang'o momiyo ne imanyowa?" ne openjo. "Be ne ok ing'eyo ni nyaka abed e tich mar Wuora?"

Bang'e, ne odhi Nazaret kodgi kendo ne owinjogi. To min mare noketo wechego duto e chunye. To Yesu ne odongo e rieko kod dongo, kendo ne ohero Nyasaye kod dhano.

Penjo

1. Maria ne osingore gi Josef ni obiro kende, to kapok ne giromo, ne oyudre ni en gi ich.
T. ____ F. ____
2. Yesu ne onyuol e Yerusalem kaka ne en Ruoth mar Jo-Yahudi.
T. ____ F. ____
3. Yesu ne en dhoot mar jodolo, kendo ne en Ja-Lawi.
T. ____ F. ____
4. Nikech Herode, Josef notero Yesu kod min-gi Misri, kendo bang' tho mar Herode ne gidwogo Israel.
T. ____ F. ____
5. Ka ne en jahigni 12, Yesu nopenjo jopuonj ma ne ni e hekalu penjo.

T. ____ F. ____

Sura mar 4.

Yesu Ne Ochako Tichne.

Johana nodwoko kama: "An batiso gi pi, to e kindu ochung' ng'at ma ok ung'eyo. En ng'at ma biro bang'a, ma ok owinjore mondo agol ng'ut wuochne. piny mangima! Mano e gima ne adwaro wacho sama ne awacho ni, 'Ng'at ma biro bang'a oseloya nikech ne en kapok an. An owuon ne ok ang'eye, to gimomiyo ne abiro ka abatiso gi pi ne en mondo onyisre ne Israel".

Bang'e Johana nomiyo neno mogik kama: "Ne aneno Roho wuok e polo ka olor kaka winyo kendo odong' e wiye, dine ok ang'eye, mak mana ni Ng'at mane oora mondo abatis gi pi osewachona ni, 'Ng'at ma uneno Roho lor kendo odong' e wiye, en ng'at ma biro batiso gi Roho Maler'." Ne aneno kendo amiyo ne ji adier ni ng'atno e Wuod Nyasaye.

Yesu Otem gi Satan.

Bang'e, Roho ne otero Yesu e gwenge ma nigi lum mondo jachien otem. Bang' bedo maonge chiamo kuom odiechienge piero ang'wen kod otieno piero ang'wen, ne en gi kech. Jatembo nobiro ire mowachone niya, "Ka in Wuod Nyasaye, nyis kite gi mondo olokre makate." Yesu nodwoko ni, "Ondiko ni, ng'ato ok dak gi makate kende, to gi wach moro amora ma wuok e dho Nyasaye." Bang'e, jachien notere e taon maler kendo nomiyo ochung' e wi hekalu ma malo moloyo. Ne owacho kama: "Ka in Wuod Nyasaye, ng'ad piny, nikech ondik ni, 'Obiro chiko malaiké mage kuomi, kendo gibiro ting'i malo gi lwetgi, mondo kik igo tiendi e kidi." Yesu nodwoko ni, "Ondiko bende ni, Kik item Ruoth Nyasaye mari.' Kendo, jachien notere e got mabor ahinya kendo nonyise pinyruodhe duto mag piny kod bergi. Ne owacho kama: "Magi duto abiro miyi, ka irwak

piny kendo ilamo.” Yesu nowachone ni, “Dhi koda, Satan! Nikech ondik ni: “Lam Ruoth Nyasaye mari, kendo itine kende.” Bang’e, jachien noweyogi, kendo malaike nobiro kendo ritogi.

Mison mare, tich ma Nyasaye nooro mondo otim.

Ka jachien nosetieko temo gigo duto, noweyo ng’atno nyaka e kinde mowinjore. Yesu noduogo Galili ka en gi teko mar Roho, kendo wachne ne olandore e gwenge duto. Ne opuonjo e utegi mag lamo, kendo ji duto ne puke. Ne odhi Nazaret, kama ne odongoe, kendo e odiechieng’ Sabato, ne odonjo e od lamo kaka ne otimo pile. Kendo ne ochung’ mondo osom. Ne omiye buk mar jaote Isaya. Ka ne oyawo bugno, ne oyudo kama ondik ni: ‘Roho mar Ruoth ni e wiya nikech osegwira mondo aland wach maber ne jodhier. Oora mondo aland ni jogo ma otwe biro bedo thuolo, kendo mondo joma muofu oneno maber, kendo mondo agol jogo ma oten, kendo mondo aland higa mar ng’uono mar Ruoth Nyasaye.’ Bang’e, noting’o bugno, omiye jatichno kendo nobet piny. Wang’ ji duto ma ne ni e od lamo ne ochung’ne, kendo ne ochako wachonegi ni, “Kawuono, Ndikoni ochopo kare e it ma uwinjo.”

Misango mag Yesu

Ng’at moro osegwacho ni ranyisi en wach mar piny ma nigi tiende mar polo. Nenore ni thoth puonj mag Yesu ne otimre e ranyisi. Nyalo bedo ni Jo-Yahudi ma ne temo moro Nyasaye ne nyalo winjo tiend ranyisi mang’eny ma kamago, to jotelo mag dini ma ne chunygi oketo pachgi ahinya kuom bedo gi rang’iny, teko, huma, kod pesa ne ok nyal winjo tiend ranyisigo.

Misango mage.

Ang’o ma ne omiyo otim Misango? Bende Yesu ne temo mondo ji oket pachgi kuome, koso ni ne odwaro ni jopinyne okete ruothgi, koso ni ne odwaro chopo sing’o mar Nyasaye mar oro ng’at ma ne owier?

Kinde mang’eny oganda maduong’ ne luwo Yesu, nyalo bedo ni nikech ne gidwaro ng’eyo mathoth, ka gitemo neno ni "en ang’o ma nitie kuoma?" kata gi gombo mar bedo gi teko mar siasa ka ne onego obed ruoth. Jomoko nyalo bedo ni ne oyie ni Onyalo bedo Mesia. Joneno mag hono mage inyalo pogore e grup adek:

Ng’at ma Oyudo Misango.

Adier, ji duto ne opong’ gi mor kod mor kendo ne gimiyo Nyasaye duong’ ahinya. Gima achiel ma ne ok ong’ere ne en lwoko jotuwu apar ma 9 kuomgi ne ok odwogo mondo omi Nyasaye duong’.

Joma Ne Neno Miwuoro.

Joneno ne ok oneno mana gima ne otimore; ne ging’eyo ni dhano nigi teko ka gifwenyo ni en mana kokalo kuom teko mar Nyasaye kende e ma ne nyalo timore hono ma kamago. Ne gipako Nyasaye kendo gimiye duong’.

Jotelo mag Dini ne dwaro nego Yesu.

Jotelo mag dini ne iluongo ahinya ni Jondiko kod Jofarisai. Ne gin gi mwandu, teko, huma, kendo ne ji miyogi pak. Ne giyie ni Yesu ne dhi ketho pinygi, rang’inygi, kod tekogi. Kuom mano, ne ok

gidwar yie ni ne owuok malo kata ni moro amora kuom hono ma ne otimo ne owuok kuom Nyasaye. Ne giwacho ni gin gik ma ne otimore nikech teko mar Jachien. Ne gidwaro nego to ne giluroo ji ma ne oyie ni owuok kuom Nyasaye. Gikone, ne giketho thoth timbegi kod chikegi, (ng'ado bura e odiechieng' Sabato, manyo joneno ma miriambo, chulo pesa mar mako to ne ok oyie ka ne gidwogo ka giyie ni ne en "pesa mar remo"). Gikone, ne giwacho ni, "We mondo olor kowuok e yath kendo wabiro yie kuome". Kar wuok piny kowuok e yath, ne odok e ngima bang' tho kendo pod ne ok gidwar yie kuome.

Jowasigu mage.

Mathayo nyiso jogo ma ne odagi Kristo e kinde ma ne otiyo e piny kendo ma ne odagi kanisa mare bang' chier mare kod idho mare e polo.

Herode, Jaduong' ne oluor.

"Ere ng'at ma onyuol kaka ruoth mar Jo-Yahudi? Ka Ruoth Herode nowinjo wachno, ne owinjo marach ... Ne oorogi Betlehem, mowachonegi niya, "Dhiuru, umany nyathino maber, ka uyudo, nyisna, mondo an bende adhi alamo". Ka Herode ne ong'eyo ni Jo-Magi osewuondore, ne owang' ahinya, kendo nomiyo chik ni mondo oneg nyithindo duto ma yawuowi ma ne ni Betlehem kod alworane ma ne nigi higni ariyo nyaka piny, kaluwore gi kinde ma ne opuonjore kuom Jo-Magi.

Jachien, Satan notemo.

Bang'e, Roho notero Yesu e gwenge ma nigi lum mondo jachien otem. Bang' bedo maonge chiero kuom odiechienge piero ang'wen kod otieno piero ang'wen, ne en gi kech. Jatembo nobiro ire mowachone ni, "Ka in Wuod Nyasaye," ... Kendo, jachien notere e got mabor ahinya kendo nonyise pinyruodhe duto mag piny kod duong'gi. Ne owacho kama: "Magi duto abiro miyi, ka irwak piny kendo ilamo". Yesu nowachone niya, "Dhi koda, Satan, nikech ondik ni, 'Lam Ruoth Nyasaye mari, kendo itine kende'." Bang'e, jachien noweyogi, kendo malaike nobiro kendo ritogi.

Jodak mag Nazaret, Joma odak e taon ne okwedo.

To bang' ka Yesu osetieko loso ranyisigo, nowuok kuno. Ka ne ochopo e pinyne, ne opuonjogi e od lamo margi, ma ne giwuoro kendo ne gipenjore niya, 'Ng'atni noyudo kanye rieke kod tije madongogi? Bende ok en wuod jalos bao? Bende min mare ok iluongo ni Maria? To owete gin Jakobo, Yosef, Simon, kod Juda? To nyimine, bende ok gin duto kanyachiel gi wan? To ng'atni noyudo gik moko duto kanye?' Omiyo, ne giwuoro kode.

Yuda Iskariot, Achiel kuom jopuonjre apar gi ariyo nowuondore.

Eka achiel kuom jopuonjre apar gi ariyo miluongo ni Yuda Iskariot nodhi ir jodolo madongo mopenjogi niya, "Udwar miya ang'o ka aterenu?" Ne gikwanone pesa mag silva piero adek. Omiyo, chakre e kindeno ne odwaro thuolo mar ng'iewo En.

Jo-Farisai, Jodolo Madongo, Jodongo, Jondiko, kod Bura ne dwaro nego Yesu.

Ka ne gidhi oko, ne gikelone ng'at moro ma ne oling' kendo ma ne nigi jachien. To ka ne osegoyo jachienno oko, ng'at ma ne oling' nowuoyo. To oganda ne obedo gi bwok, ka giwacho ni, "Ne pok oneno gima kamano e piny Israel!" To Jo-Farisai nowacho ni, "Ogolo jochiende kuom teko mar jatend jochiende". ne nitie ng'at moro ma ne nigi lwete motuo. Ne gipenje niya, "Be chik oyiene

chango ng'ato e odiechieng' Sabato?" mondo gibed gi ketho kuome. To Yesu nowachonegi ni, "En ng'ano kuomu ma nigi rombe achiel, to ka rombe olwar e bur e odiechieng' Sabato, ok obi mako kendo golo oko? To ng'ato nigi nengo marom nade moloyo rombe? Kae, nowacho ne ng'atno niya, "Riek lweti." Ne ogolo lwete, kendo ne odoko maber mana kaka lwete machielo. To Jo-Farisai nowuok oko kendo giloso chenro mar ketho Yesu kaka ginyalo nego. Ka jodolo madongo kod Jo-Farisai ne winjo ranyisi mage, ne gifwenyo ni ne owuoyo kuomgi. To ka ne gidwaro keto lwetgi kuome, ne giluoero oganda, nikech ne gineno ni en jaote.

Kae Yesu nowuoyo gi oganda kod jopuonjre mage, kowacho ni: "Jondiko kod Jo-Farisai obet e kombe mag Musa. Omiyo, gimoro amora ma giwachonu mondo utim, utim kendo utim, to kik utim kaka gitimo, nikech giwacho, to ok utim" "To kum, un jo-Farisai, un jo-Farisai, un joma riambo! polo e lweny ne dhano, nikech un uwegi ok udonjo, kendo ok uyie ne jogo ma donjo mondo odonj." Eka jodolo madongo, jondiko, kod jodongo mag oganda ne ochokore e od jadolo maduong' ma ne iluongo ni Kayafa, kendo ne giloso chenro mar mako Yesu gi rieke kendo nego.

To jogo mane omako Yesu notere ir Kayafa jadolo maduong', kama jondiko kod jodongo ne ochokoree. To Petro noluwo bang'e mabor nyaka e laru mar jadolo maduong'. Ne odonjo kendo nobet piny gi jotich mondo one giko. To jodolo madongo kod jodongo duto kod bura duto ne dwaro neno mar miriambo kuom Yesu mondo onege, to ne ok ginwang'o. Kata obedo ni jono mang'eny ma miriambo nobiro, ne ok ginwang'o ng'ato ang'ata.

Penjo

1. Misango ma Yesu notimo e ling'ling'.

T. F.

2. Ang'o ma ne gin wasiki mag Yesu?

a. ____ Ng'at ma kawaida

b. ____ Jotelo mag dini

3. Jotelo mag dini mag Jo-Yahudi ne ok oyie yie nikech .

a. ____ Ne ok gineno kata achiel kuom hono ma ne otimo

b. ____ Ne gin gi gombo ahinya mar bedo gi rang'iny kod huma

c. ____ Yesu ne ok owachonegi kata matin kuom chalgi mar richo

4. Isia nene owacho ni Yesu ne .

a. ____ lendo wach maber ne jodhier

b. ____ lando thuolo ne jogo ma otwe

c. ____ dwoko wang' ne joma muofu

d. ____ golo joma oten

e. ____ lando higa mar ruoth

f. ____ weche duto ma malo

g. ____ a, b kod c

5. Satan notemo Yesu b .ut Yesu ne ok oyie gi tembe mage.

T. F.

Sura mar 5.

Chiwruok mar Richo – Chiwruok mar Yesu mar Weyo Richo.

Gima Omako Yesu.

Yesu nowacho ne jodolo madongo, jorit mag hekalu, kod jodongo ma ne obiro mar ng'adone bura ni, 'Be an e ma atero ng'anjo, nikech ubiro gi ligangla kod ng'wech? Odiechieng' ka odiechieng' ne an kodu e hekalu, to ne ok uketo lwetu kuoma. To sani e saa mari ma mudho biro lochoe.' Bang'e ne gimake, ne gitere kendo gitere e ot mar jadolo maduong'.

Ketho mar Mock ma ne otim gi Jo-Yahudi.

Joma ne rito Yesu ne ochako ng'anjo kendo goye. Ne giumo wang'e kendo ne gipenje niya, "Inyi ni ng'ano mane ogoyi?" Kendo ne giwachone weche mamoko mang'eny ma ne nyalo ng'adone bura. Ka chieng' orumo, bura mar jodongo mag oganda, ma gin jodolo madongo kod jopuonj mag chik, ne ochokore kanyachiel, kendo ne oter Yesu e nyimgi. Ne giwacho niya: "Ka in Kristo, nyiswa." Yesu nodwoko ni, "Ka awachonu, ok ubi yie, kendo ka apenjou, ok ubi dwoko, to chakre sani, Wuod Dhano biro bedo e lwet Nyasaye Maduong'." Giduto ne gipenjo ni, "To in Wuod Nyasaye?" Ne odwoko ni, "Iwacho ni an adier." Bang'e ne giwacho ni, 'Ang'o momiyi dwarore ni wabed gi neno modhial? Wawinjo wachno kowuok e dhoge owuon".

Kod bura ma ne otim gi jatend piny Rumi.

To Pilato nodok e od ruoth, noluongo Yesu kendo nopenje niya, "Be in ruoth mar Jo-Yahudi?" Yesu nopenjogi kama: "Be mano en paro mari iwuon, koso jomoko osewuoyo kodi kuoma?" "Be an Ja-Yahudi?" Pilato nodwoko ni. "Ne gin ogandani kod jodolo madongo ma ne omiyi e lweta, ang'o ma itimo?" Yesu nowacho kama: "Pinyruodha ok en mar pinyini, ka dine en kamano, to jotichna dine oked mondo kik Jo-Yahudi omaka. To sani pinyruodha wuok kama chielo." "To in ruoth, to!" ne owacho Pilato. Yesu nodwoko ni, "Iwacho adier ni an ruoth. Kuom adier, gino momiyi ne onyuola, kendo mano e momiyi ne abiro e piny, mondo abed janeno mar adier. Ng'ato ka ng'ato ma ni e bath adier winjo wachna".

Pilato noluongo jodolo madongo, jotend piny, kod oganda, mowachonegi niya, "Ukelo ng'atni ka an ng'at ma ne jiwo oganda mondo odagi. ng'adne bura kendo bang'e iweye." Ne gigoyo koko gi dwol achiel niya, "Gene ng'atni, wenwa Baraba!" (Baraba ne oseket e jela nikech ng'anjo ma ne otimore e taonno, kod nek.) Nikech ne odwaro golo Yesu, Pilato nokwayogi kendo. To ne gidhi nyime goyo nduru niya, "Guere e musalaba, goye e musalaba!" E okang' mar adek, ne owuoyo kodgi niya: "Ang'o momiyi? En richo mane ma ng'atni otimo? Ok ayudo kuome gimomiyi onego omiye kum mar tho. Omiyo, abiro miyo omiye kum kendo bang'e abiro gonye." To ka gigoyo nduru matek, ne gidwaro ahinya ni ogoye e musalaba, kendo ndurugi ne oloyo. Omiyo, Pilato noyiero yie gi gima ne gidwaro.

Ka Pilato ne obet e kombe mag bura, chiege noorone wachni kama: "Kik ibed gi gimoro amora gi ng'atno maongee ketho, nikech sani aneno lit mang'eny e lek nikech en".

Nikech Pilato ne dwaro pong'o chuny oganda, noweyo negi Baraba. Ne omiyo ji ogoye Yesu gi ligangla, kendo ne omiye mondo ogoye e musalaba.

Yesu Ne Otho e Musalaba gi Jo-Rumi.

Jolwenygo ne otero Yesu kendo odhi e od ruoth; ma en od ruoth kendo noluongo jolweny duto kanyachiel. Ne giketo lewni ma papo, kaeto ne giloso osimbo mar kuthe kendo giketo e wiye. Ne gichako goyo koko ni, “Imor, ruoth mar Jo-Yahudi!” Kinde ka kinde, ne gigoye e wiye gi ligangla kendo ne giwuotho e wiye. Ka gipodho piny, ne gimiyе luor. Ka ne gisetieko ng’adone bura, ne gigolo lewni makwar kendo ne giketo lewni mage owuon. Bang’e ne gitere oko mondo gigoye e musalaba.

Ne gichopo kama iluongo ni Golgota, ma tiende en Kama Ong’ut Ng’ato. Kuno ne gimiyо Yesu divai ma ne oriw gi gik ma ng’we ng’ar; to bang’ ng’iyo, nodagi madho. Bang’ goye e musalaba, ne gipogo lewni mage kuom goyo ombulu. Kendo ka ne gibet piny, ne giritogi kuno. Ne giketo e wi wiye wach ma ne ondik ni: EN YESU, RUOTH MAR Jo-Yahudi.

Ne en saa 9:00 odhiambo ka ne gigure e musalaba. Oboke ma ne ondikie weche ma ne odonjnego ne ondik ni: RUOTH MAR JO-YAHUDI.

E saa mar auchiel, ma en odiechieng’, mudho ne oumo piny duto nyaka saa mar auchiel. To e saa mar aboro, Yesu nogoyo nduru gi dwol maduong’ niya, “Eloi, Eloi, lama sabaktani?” - ma tiende en ni, Nyasayena, Nyasayena, ang’o momiyо iweya?

Ka jomoko kuom joma ne ochung’ machiegni winjo wachno, ne giwacho ni, “Winj, oluongo Elia.” Ng’at moro noringo, nopong’o spunj gi vinegar mar divai, noketo e wi yien, kendo nomiyo Yesu mondo omedh. Ne owacho kama: “Koro weye mondo wane ka be Elia biro mondo otere piny.” Ka otiyo gi ywak maduong’, Yesu noweyo muya mare mogik. Oboke mar hekalu ne owang’ ariyo chakre malo nyaka piny. Ka jatend-jolwenj ma ne ochung’ kanyo e nyim Yesu nowinjo ywak mare kendo ne oneno kaka notho, nowacho niya, “Adier, ng’atni ne en Wuod Nyasaye!

Ne en Odiechieng’ mar Ikruok (manyiso ni, odiechieng’ ma ne pok Sabato ochopo). Omiyo, ka otieno chiegni chopo, Josef ma Ja-Arimatia, ma ne en achiel kuom jogo ma ne ochung’ ne bura, kendo ma ne en owuon ne ogeno pinyruodh Nyasaye, nodhi gi chir ir Pilato kendo okwaye ringre Yesu. Pilato ne obedo gi bwok ka owinjo ni osetho. Ka noluongo jatend-jolwenjno, nopenje ka be Yesu osetho. Ka ne ong’eyo kuom jatend-jolwenjno ni kamano, nomiyo Josef ringre ng’atno. Omiyo Josef nonyiewo lewni moko mag lien, nogolo piny ringre ng’atno, oumo lewni ma liwruogno, kendo nokete e bur ma ne owang’ e kidi. Bang’e, nobolo kidi e dhoot mar bur.

Chier en loch kuom tho.

Bang’ Sabato, e odiechieng’ mokwongo mar juma, Maria Magdalena kod Maria machielo nodhi neno bur. Ne nitie yiengni piny matek, nikech malaika mar Ruoth Nyasaye nowuok e polo, kendo nodhi e bur, nobolo kidino kendo nobet ewi burno. Neno ne chalo mil polo, to lewni mage ne rachar kaka baraf. Jorit ne oluor ahinya mane omiyo giywak kendo ne gibedo kaka joma otho. Malaika nowacho ne mon go ni, “Kik ubed gi luoro, nikech ang’eyo ni udwaro Yesu ma ne ogoye e wi yath. Ok ni kae, osechier kaka nowacho ni”.

E odhiambo mar odiechieng’ mokwongo mar jumano, ka jopuonjre ne ni kanyachiel, kendo dhoudi ne olor nikech luoro mar Jo-Yahudi, Yesu nobiro kendo ochung’ e kindgi mowachonegi

niya, “Kue obed kodu!” Bang’ wacho kamano, nonyisogi lwete kod bathe. Jopuonjre ne mor ahinya bang’ neno Ruoth. Yesu nowacho kendo ni, “Kue obed kodu, kaka Wuoro noora, an bende aorou.” Kae to bang’e, ne oumogi kendo nowacho ni, “Yuwar Roho Maler”.

Bang’ juma achiel, jopuonjrene ne ni e ot kendo, kendo Toma ne ni kodgi. Kata obedo ni dhoudi ne oum, Yesu nobiro kendo ochung’ e kindgi mowacho nigi niya, “Kue obed kodu!” Bang’e nowacho ne Toma niya, “Ket lith lweti kae, ne lwetena, riembo lweti, ikete e batha, we bedo gi kiawa, kendo iyie.” Tomas nowachone niya, “Ruothna kendo Nyasayena”!

Yesu sani Kristo duoko e Ot mare.

E bug mara machon, Teofilo, ne andiko kuom gik moko duto ma Yesu nochako timo kendo puonjo nyaka chieng’ ma ne oting’e e polo, bang’ miyo joote ma ne oyiero chike kokalo kuom Roho Maler. Bang’ yudo masira, ne onyisore ne chwogo kendo ne omiyo gik mathoth ma ne nyiso ni en mangima. Ne onenogi kuom ndalo piero ang’wen kendo ne owuoyo kuom pinyruodh Nyasaye. Odiechieng’ moro, ka ne ochiemo kodgi, nomiyogi chik kama: “Kik uwuok e Jerusalem, to rito mich ma Wuoro nosingo, ma usewinjo ka awacho kuome, nikech Johana ne batiso gi pi, to bang’ ndalo matin, ibiro batiso gi Roho Maler.” Omiyo, ka ne giromo kanyachiel, ne gipenje niya, “Ruoth, bende e kindeni ibiro duoko pinyruoth ne Israel?” Ne owachonegi niya: “Ok en tich mar ng’eyo seche kata ndalo ma Wuoro oseketo gi tekone owuon, to ubiro yudo teko ka Roho Maler obiro kuomu, kendo ubiro bedo joneno e Yerusalem, e Judea duto, kod Samaria, nyaka giko mar piny.” Bang’ wacho wechego, ne oting’e malo e wang’gi, kendo boche ne oumo wang’gi mondo kik gineno. Ne gineno gi wang’gi malo e polo ka ne odhi, ka apoya nono chwo ariyo ma ne orwako lewni rachar ne ochung’ machiegni kodgi. Ne giwacho niya, “Jo Galili, ang’o momiyo uchung’ kae ka uneno polo? Yesu ma ne oting’o kuomu kendo odhi e polo, biro duogo kaka ne uneno ka odhi e polo”.

Penjo

1. Jolweny mag Rumi ma ne omiye ting’ mar goyo Yesu e wi yath nowacho.

- ___ En karang’o ma Jo-Yahudigo biro ng’eyo ni ok ginyal locho kuomwa?
- ___ Ng’atni nyaka bed ni notimo gimoro marach nikech jotelo mage mag dini dwaro ni ogoye e musalaba.
- ___ Adier, ng’atni ne en Wuod Nyasaye
- ___ Jalweny machielo nopuonjore yo matek

2. Onge ndiko moro amora ma nyiso ni Yesu ne oiki.

T. F.

3. Odhiambo bang’ Sabato ma ne luwo tho mar Yesu kendo oyike e bur ma ne orit, ne nitie .

- ___ Yiengni piny ka kidi ne ogol oko
- Malaika mar Ruoth Nyasaye nobiro e piny
- ___ Joma ne orito bur ne obedo kaka joma otho .
- ___ Yesu ne osechier kendo e ngima, osechier .
- ___ Gik moko duto ma malo

4. Bang’ chier mare, Yesu ne oneno gi .

- ___ Joote
- ___ Ji matin kendo ma ok nyal gene
- ___ Ji mia achiel

d. A kod C

5. Onge ng'at ma ne oneno ka Yesu dhi e polo bang' chier mare. En mana wach mariek ma jopuonjre mage oloso mondo giyud ber margi giwegi.

T. F.

Sura mar 6.

Masira kod Chik ma ochiw.

Ne Jowasigu mag Kristo Joma kwedo ni Kristo en Nyasaye.

Mae e kaka inyalo ng'eyo Roho mar Nyasaye: Roho moro amora ma oyie ni Yesu Kristo nobiro e ringruok, owuok kuom Nyasaye, to roho moro amora ma ok oyie ni Yesu ok owuok kuom Nyasaye. <2Zepa> Mano e roho mar jasigu mar Kristo, ma usewinjo ni biro, kendo kata sani osebedo e piny.

Jowuondo mang'eny, ma ok oyie ni Yesu Kristo nobiro e ringruok, osewuok e piny. Ng'at moro amora ma kamano en jawuondo kendo jasigu mar Kristo.

Inyalo donjo kokalo kuom rangach matin. Nikech rangach malach kendo yo malach ma dhi e ketho, kendo ji mang'eny donjo kokalo kuome. To rangach matin kendo yo matindo ma dhi e ngima, kendo mana joma nok kende e ma yudo yono.

Omiyo, e gik moko duto, tim ne jomoko gima idwaro ni ji otimni, nikech mano e giko mar Chik kod Jonabi.

Chik ma ochiw Ne Jokristo.

Owete, agoyo mos kuomu e nying Ruoth Yesu Kristo, mondo un duto ubed gi paro achiel mondo kik obed gi pogruok e kindwu, kendo mondo ubed gi paro kod paro maromre chuth.

Bed gi ritruok kuom jonabi ma miriambo. Gibiro iri ka girwako lewni mag rombe, to ei chunyi gin guogi bungu mager. Kuom olembegi, ibiro ng'eyogi.

Owete, agoyo mos mondo ubed gi ritruok kuom jogo ma kelo pogruok kendo keto obadho e yoru ma dhi ataro gi puonj ma usepuonjore. Ibed mabor kodgi. Nikech ji ma kamago ok tiyo ne Ruoth Kristo, to gin gik ma gidwaro. Ka giwuoyo mayom kendo giwuoyo mayom, giwuondo pach joma onge ng'eyo.

Rituru un gi rombo duto ma Roho Maler oseketou mondo ube joritgi. Bed jorit mag kanisa mar Nyasaye, ma ne onyiewo gi rembe owuon. Ang'eyo ni bang' ka asewuok, guogi mager biro donjo e kindwu kendo ok gibi weyo rombo. Kata kuom kwan mari, chwo biro wuok kendo loko adier mondo giyud jopuonjre luwogi. Omiyo, bed gi ritruok! Par ni kuom higni adek ne ok aweyo rieko ng'ato ka ng'ato kuomu otieno kod odiechieng' ka awinjo ka awinjo ka pi wang'a.

Anyiso ng'ato ka ng'ato ma winjo weche mag wach ma ni e bugni niya: Ka ng'ato omedo gimoro

kuomgi, Nyasaye biro medone masiche ma ondik e bugni. Kendo ka ng'ato okawo weche ma ni e bugni, Nyasaye biro kawo kuome pok mare e yien mar ngima kod e taon maler, ma ondik e bugni (Fwenyo 22:18-19).

Oboke osebedo e kor yiende, kendo yien moro amora ma ok nyal olembe mabeyo ibiro ng'ad kendo bolo e mach.

Nikech kido mar richo dwaro gik ma dhi ataro gi Roho, to Roho dwaro gik ma dhi ataro gi kido mar richo. Gibedo gi lweny e kindgi, omiyo ok utim gima udwaro. To ka Roho tayou, ok un e bwo chik.

Timbe mag kido mar richo gin ma nenore ayanga: tim ma ok ler mag nindruok, tim ma ok ler, kod tim ma ok ler; lamo tipo ma ok ler kod timo jochiende; ng'anjo, ng'anjo, ich wang', mirima, gombo mar ng'anjo, ng'anjo, ng'anjo kod ich wang'; madho kong'o, timo gik ma ok owinjore, kod gik ma kamago. Anyisou, kaka ne atimo chon, ni jogo ma dak kamano ok bi yudo pok mar pinyruodh Nyasaye.

Onge gimoro ma ok ler ma biro donjoe, kata ng'at ma timo gik ma kelo wich kuot kata ma riambo, to mana jogo ma nyingegi ondik e buk mar ngima mar Nyarombo.

Masira kod siem ma ochiw Ne Joma Ogeno Kuom Rieko.

"To kum marach ne un jomanigi mwandu, nikech useyudo horuok. Masira ne un joma ochamo maber sani, nikech ubiro bedo gi kech. Masira ne un jogo ma nyiero sani, nikech ubiro bedo gi kuyo kendo ywak. Masira ne un ka ji duto wuoyo maber kuomu, nikech mano e kaka wuon-gi ne otimo ne jaote ma miriambo."

Masira kod siem ma ochiw Ne Jotelo mag Dini.

<2Zepa> To, un jotelo ma muofu! Iwacho ni, 'Ka ng'ato osing'o gi hekalu, ok en gimoro; to ka ng'ato osing'o gi dhahabu mar hekalu, owinjore otim wachne.' Un joma fuwo ma muofu! Ere ma duong' molooyo: dhahabu, koso hekalu ma miyo dhahabu bedo maler? Bende uwacho ni, 'Ka ng'ato osing'o gi misango, mano ok en gimoro; to ka ng'ato osing'o kuom mich ma ni e wiye, onego otim wachne.' Un joma muofu! Ere ma duong' molooyo: mich, koso adhura ma miyo michno bedo maler? Omiyo, ng'at ma osingo gi misango, osingo gi misangono kod gik moko duto ma ni e wiye. Kendo ng'at ma osing'o hekalu, osing'o hekalu kod Jal ma odak e iye. Kendo ng'at ma osing'o gi polo, osing'o gi kom mar Nyasaye kod Jalno ma obet e wiye.

Un jopuonj mag chik kod Jo-Farisai, un jowuoro! Iwuotho e piny kod nam mondo iyud ng'at achiel ma olokore, kendo ka olokore, imiyo obedo wuod mach ma ok mak molooyo in nyadi riyo.

"Mano kum un jopuonj mag chik kod jo Farisi, un jowuoro! Uloso oko mar okombe kod sende, to ei iye opong' gi gombo kod gombo mag ng'ato owuon."

Un jopuonj mag chik kod Jo-Farisai, un jowuoro! Iloro pinyruoth mar polo e wang' dhano. Un wawegi ok udonjo, kendo ok ubiyie mondo joma temo donjo odonj.

Un jopuonj mag chik kod Jo-Farisai, un jowuoro! Ichiwo achiel kuom apar mag gik ma itiyogo - mint, dill, kod kumin. To iseweyo weche madongo molooyo mag chik - bura makare, ng'uono, kod yie. Ne owinjore itim gik ma bang'e, ma ok iwe gik machon. Un jotelo ma muofu! Igolo ng'injo to imuonyo ngamia.

Un jopuonj mag chik kod Jo-Farisai, un jowuoro! Un chalo gi liel ma owang' marachar, ma oko neno maber to ei iye opong' gi choke mag joma otho kod gik moko duto ma ok ler. Kamano bende, oko, unenore e wang' ji kaka joma kare to ei chunyi upong' gi rieko kod richo.

Penjo

1. Jolweny mag Rumi ma ne omiye ting' mar goyo Yesu e wi yath nowacho.
  - a. ____ En karang'o ma Jo-Yahudigo biro ng'eyo ni ok ginyal locho kuomwa?
  - b. ____ Ng'atni nyaka bed ni notimo gimoro marach nikech jotelo mage mag dini dwaro ni ogoye e musalaba.
  - c. ____ Adier, ng'atni ne en Wuod Nyasaye
  - d. ____ Jalweny machielo nopuonjore yo matek
2. Onge ndiko moro amora ma nyiso ni Yesu ne oiki.
T. F.
3. Odhiambo bang' Sabato ma ne luwo tho mar Yesu kendo oyike e bur ma ne orit, ne nitie .
  - a. ____ Yiengni piny ka kidi ne ogol oko
  - b. Malaika mar Ruoth Nyasaye nobiro e piny
  - c. ____ Joma ne orito bur ne obedo kaka joma otho .
  - d. ____ Yesu ne osechier kendo e ngima, osechier .
  - e. ____ Gik moko duto ma malo
4. Bang' chier mare, Yesu ne oneno gi .
  - a. ____ Joote
  - b. ____ Ji matin kendo ma ok nyal gene
  - c. ____ Ji mia achiel
  - d. A kod C
5. Onge ng'at ma ne oneno ka Yesu dhi e polo bang' chier mare. En mana wach mariek ma jopuonjre mage oloso mondo giyud ber margi giwegi.
T. F.

Sura mar 7.

Oda mare mar wecho ne ji richo. Wach maber kata Injili.

E chakruok kendo kuom ndalo abich Nyasaye nowuoyo kuom gik moko duto mondo obede ka ochopo e giko ni gin gik mabeyo. E odiechieng' mar auchiel "Nyasaye nowacho ni, "Wek walos dhano e tipo marwa, e tipo marwa". Omiyo, Gin, Nyasaye, ne ochweyo dhano, dichuo kod dhako, kowuok e piny ma ne owach chon mondo obede. Dhano ne nyalo kata wuoyo gi Nyasaye. jachien.

To dhano ne opogore gi Nyasaye ka ne odagi kuom kwedo wach achiel kende ma Nyasaye nowachone ni kik otim. Richono ne okelo tho mar ringruok kendo mak mana ka ng'ato nyalo loso winjruok gi Nyasaye e yo moro bende tho mar roho. Mondo otim winjruokno, ne dhi dwaro ni

ng'ato ogol misango mar remo. Ok mana chiwo moro amora nikech "ok nyalre ni remb dhiang' kod dier ogol richo." (Jo-Hibrania 10:4).

Ne dhi dwaro ni ng'at ma ongee richo obed misango malong'o ma kamano. "Ineno, e kinde mowinjore, ka pod wan gi teko, Kristo notho nikech joma ok luor Nyasaye."

Joote adek, Paulo, Petro kod Johana, nondiko kuom bedo maonge richo gi Kristo kendo chiwruok mar golo richo mag piny. "Wakwayou e lo Kristo: Ubed gi winjruok gi Nyasaye, Nyasaye nomiyo ng'at ma ne ongee richo obed richo kuomwa, mondo kuome wabed jo adier mag Nyasaye." "Kristo nene oneno lit nikech un, kendo noweyonu ranyisi mondo uluw yorene. Ne ok otimo richo moro amora, kendo ne ok oyudre richo e dhoge". "To ung'eyo ni ne oneno mondo ogol richo magwa, kendo onge richo kuome."

Johana Jabatiso ne en "Dwol mar ng'at ma luongo e gwenge motuo ni, 'Los yo ne Ruoth, loso yore maler ne en". Ne owacho ni, "Abatisou gi pi mondo ulok chunyi. To bang'a biro biro ng'at ma nigi teko moloya, ma ok owinjore ting'o ng'ute. Obiro batisou gi Roho Maler kod mach.

Bang' batiso ma ne Johana omiye mondo ochop tim makare duto kendo loyo tem ma ne Satan okete e nyime, Yesu nodok Galili kae to nodhi Nazaret. E sinagog margi, ne okawo buk moro kendo "Ka ne oyawo bugno, ne oyudo kama ondik ni: 'Roho mar Ruoth Nyasaye ni e wiya, nikech osewira mondo aland wach maber ne jodhier. Bang'e, nobolo bugno, omiye jatichno, kendo nobet piny, wang' ji duto ma ne ni e sinagog ne ochung'ne, kendo ne ochako wachonegi niya, 'Kawuono, Ndikoni chopo kare kaka uwinjo."

Omiyo, ang'o ma "wach maber ne jodhier" ma Ne olando? Ne en kendo pod en Nyasaye nobedo ring'o kod remo kaka dhano mamoko duto. Ne onyuol gi dhako to ne omiye ich kuom tim mar Roho Maler, to ok kuom ng'at. "Ne odongo e rieko kod ng'injo kendo ne ohero Nyasaye kod dhano" kendo nowacho ni "Nyaka abed kuom tich mar Wuora" Tich mar Wuoro ne en mar duoko dhano duto e winjruok makare kodgi kapok richo odonjo e piny. Mondo otim kamano nyaka otim misango malong'o kendo nyaka dhano olotre kowuok e ngima mar manyo ng'ato owuon kendo ng'anjo kendo obed e ngima mar yie, winjo wach, kod luor kuom ng'at ma nyalo weyo negi richogi kendo miyogi ngima mosiko. Yesu nowacho ni, "An e yo, adier, kod ngima. Onge ng'ama biro ir Wuoro mak mana kokalo kuoma". Yesu nobiro irgi mowachonegi ni, "Loch duto e polo kod piny osemiwa. Omiyo, dhiuru utim jopuonjre duto mag pinje duto, ubatisogi e nying Wuoro kod Wuowi kod Roho Maler, kendo upuonjgi mondo giluw gik moko duto ma asechikou. Onyiso ni wechego duto ne gin e weche ma ne ochopo kare, hono ma ne wasiki oneno kendo oyiego, kendo gikone, ne en thone kod liel mare e wang' ji duto kod chier mare ma ne jopuonjrene mia achiel ne oneno.

Kaka En e Yo, Adier, kod Ngima, kendo kaka en gi teko duto e polo kod piny, kendo kaka onge ng'at ma ne nyalo chopo ir Wuoro mak mana kokalo kuome, to ang'o ma dwarore kuomwa mondo owene richo magwa, mondo wabed gi winjruok, kendo wabed gi warruok? Kata kaka Jo-Yahudi ne owacho e odiechieng' Pentekost "Ka oganda ne winjo wachno, ne giwuoro ahinya, kendo ne gipenjo Petro kod joote mamoko ni, "Owete, wabiro timo ang'o?"

Winjo.

- Som gi kinda kendo isom gima Kristo nolando nikech gin Weche mag ngima.

Winjo tiend .

- Dhano duto gin joketho nikech ne ok giwinjo chike mag Nyasaye.
- Ne atimo richo kendo ok adak kaluwore gi chike mag Nyasaye.
- Richo mara biro kelo tho mara ma nyaka chieng'.
- Nyaka owene richona mondo abed gi ngima mosiko gi Nyasaye.
- Kristo e yo achiel kende ma anyalo yudogo richo duto.

Yie gi Yesu.

- Ne en kendo en Nyasaye.
- Ne obiro e piny e ringruok kaka Yesu ma ja Nazaret.
- Ne odak e kind dhano.
- Ne omiyo ngimane mar ringruok kaka misango malong'o mar richo maga, ka ogoye e musalaba.
- Ne oiki.
- Ne owuok e bur e odiechieng' mar adek.
- Ne oneno jopuonjrene mia achiel bang' chier mare.
- Ne odhi kendo e polo mondo obed gi Wuoro.

Loki chunyi.

- Loki ngimana kowuok e richo kod bedo ma ok winj wach nyaka e yie kod winjo wach.

Hulo .

- Yie e wang' ji duto ni ayie ni Yesu en Wuod Nyasaye.

Tho.

- Keto e tho ngimana machon, mar richo, mar piny.

Manyo.

- Luong Nyasaye mondo owene richo ma an-go.

Iko.

- Ik ngimana mar richo ma ne aketo e tho e bur mar batiso e pi (idhi e pi) e tho, liel, kod chier mar Kristo ka oyiene Nyasaye mondo ochiere kowuok e bur kaka Chuech manyien.

Yudo.

- Roho Maler kaka gik ma oket ma nyiso gima biro timore.

Bedo.

- Jakristo manyien kaka Nyasaye biro medo an kaka nyathine ma ne oting'o e nyithindo mamoko odonjo e Kanisa ma Kristo noloso.

Dak

- Dhi nyime dak motegno kendo winjo Kristo kod .
Gipuonj mag Joote "Akwayou mondo ubed gi ngima mowinjore gi luong ma uyudo. Ubed joma mwol chuth kendo mamuol, ubed gi horuok, ubed gi ng'uono e hera. Utim matek mondo ubed gi winjruok mar Roho kuom tudruok mar kuwe".

Penjo

1. Jolweny mag Rumi ma ne omiye ting' mar goyo Yesu e wi yath nowacho.
  - a. ____ En karang'o ma Jo-Yahudigo biro ng'eyo ni ok ginyal locho kuomwa?
  - b. ____ Ng'atni nyaka bed ni notimo gimoro marach nikech jotelo mage mag dini dwaro ni ogoye e musalaba.
  - c. ____ Adier, ng'atni ne en Wuod Nyasaye
  - d. ____ Jalweny machielo nopuonjore yo matek
2. Onge ndiko moro amora ma nyiso ni Yesu ne oiki.
T. F.
3. Odhiambo bang' Sabato ma ne luwo tho mar Yesu kendo oyike e bur ma ne orit, ne nitie .
  - a. ____ Yiengni piny ka kidi ne ogol oko
  - b. Malaika mar Ruoth Nyasaye nobiro e piny
  - c. ____ Joma ne orito bur ne obedo kaka joma otho .
  - d. ____ Yesu ne osechier kendo e ngima, osechier .
  - e. ____ Gik moko duto ma malo
4. Bang' chier mare, Yesu ne oneno gi .
  - a. ____ Joote
  - b. ____ Ji matin kendo ma ok nyal gene
  - c. ____ Ji mia achiel
  - d. A kod C
5. Onge ng'at ma ne oneno ka Yesu dhi e polo bang' chier mare. En mana wach mariek ma jopuonjre mage oloso mondo giyud ber margi giwegi.
T. F.